

MAXSUS PEDAGOGIKA FANINING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI HAL ETISH YO‘LLARI

Nasirova Muxtabar Abduraximovna,

*A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti “Pedagogika va psixologiya” kafedrası
Katta o‘qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada maxsus pedagogika fanining zamonaviy ta’lim tizimidagi o‘rni, uning ijtimoiy-pedagogik dolzarbligi, sohada mavjud asosiy muammolar hamda ularni hal etishga qaratilgan samarali yechimlar ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan bolalar bilan ishlashda erta diagnostika, korreksion-pedagogik yordam, inklyuziv ta’limni rivojlantirish va ta’lim muassasasi–oila hamkorligining ahamiyati asoslab berilgan. Tezis materiallari maxsus pedagogika sohasida faoliyat yuritayotgan pedagoglar, defektologlar va ilmiy tadqiqotchilar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: maxsus pedagogika, inklyuziv ta’lim, korreksion-pedagogik yordam, alohida ta’lim ehtiyojlari, ijtimoiy moslashuv, reabilitatsiya.

Аннотация. В данной статье научно-теоретически проанализирована роль специальной педагогики в современной системе образования, её социально-педагогическая актуальность, основные существующие проблемы и эффективные пути их решения. В исследовании обоснована значимость ранней диагностики, коррекционно-педагогической помощи, развития инклюзивного образования и сотрудничества образовательного учреждения с семьёй при работе с детьми с особыми образовательными потребностями. Материалы статьи имеют практическую ценность для педагогов, дефектологов и научных исследователей в области специальной педагогики.

Ключевые слова: специальная педагогика, инклюзивное образование, коррекционно-педагогическая помощь, особые образовательные потребности, социальная адаптация, реабилитация.

Abstract. This article provides a scientific and theoretical analysis of the role of special pedagogy in the modern education system, its socio-pedagogical relevance, the main existing problems, and effective solutions to address them. The study substantiates the importance of early diagnosis, corrective pedagogical support, the development of inclusive education, and cooperation between educational institutions and families when working with children with special educational needs. The article materials are of practical value for teachers, special education professionals, and researchers in the field of special pedagogy.

Keywords: special pedagogy, inclusive education, corrective pedagogical support, special educational needs, social adaptation, rehabilitation.

Kirish. Hozirgi globallashuv va ta’lim tizimining modernizatsiyasi sharoitida maxsus pedagogika fanining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Jamiyatda imkoniyati cheklangan, alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan bolalar sonining kamaymasligi ushbu sohada ilmiy-nazariy va amaliy yondashuvlarni takomillashtirishni taqozo etmoqda. Maxsus pedagogika — jismoniy yoki psixik rivojlanishida turli nuqsonlari bo‘lgan shaxslarni o‘qitish, tarbiyalash, korreksiya qilish va ijtimoiy hayotga moslashtirish qonuniyatlarini o‘rganuvchi muhim fan sohasidir.

Maxsus pedagogika – jismoniy va ruhiy rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalarni tarbiyalash va o‘qitish haqidagi fan bo‘lib, jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni

bo'lgan bolalarning o'ziga xos o'quv ta'lim faoliyatlarini hisobga olgan holda pedagogikaning umumiy tamoyillari asosida rivojlanadi. Maxsus pedagogikaning bosh vazifasi jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning ta'lim-tarbiyasini tashkil etishning ilmiy va nazariy asoslarini yaratish hamda shunga mos defektolog kadrlarni tayyorlashdan iborat. Maxsus pedagogika, shuningdek, bolalarni psixikpedagogik va klinik jihatdan o'rganish, nuqson sabablarini aniqlash, pedagogik tasniflash va turlarga ajratish, maxsus ta'lim va tarbiya muassasalari sharoitida bolalarga individual muomala qilish, nuqsonli bolalarni jismoniy mehnatga tayyorlash kabi masalalarni ishlab chiqishdan iborat. Maxsus pedagogika qanday nuqsondagi bolalarni o'rganishiga qarab surdopedagogika, oligofrenopedagogika, tiflopedagogika, logopediya kabi sohalarga bo'linadi. Bularning har biri umumiy pedagogika tarmog'ini va barchasi birgalikda defektologiyani tashkil etadi.

Maxsus pedagogikaning dolzarbligi, mavjud muammolari va ularni hal etishga qaratilgan samarali yechimlarini ilmiy asosda yoritish katta ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta'lim sohasida quyidagi omillar maxsus pedagogikaning dolzarbligini belgilab bermoqda:

- imkoniyati cheklangan bolalarning ta'lim olish huquqini ta'minlash zarurati;
- inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirishga bo'lgan ijtimoiy ehtiyoj;
- erta yoshda diagnostika va korreksion yordam ko'rsatishning ahamiyati;
- zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarini maxsus ta'limga joriy etish.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. O'zbekistonda Maxsus pedagogika bo'yicha muayyan ishlar amalga oshirildi. Jumladan, pedagogika institutlarining defektologiya fakultetlari uchun Q.Q.Mamedov, M.I.Soatov va P.M.Po'latovalar tomonidan "Oligofrenopedagogika asoslari", L.R.Mo'minova va M.A.Ayupovalarning "Logopediya" qo'llanmalari yaratildi. Bulardan tashqari, S.A.Aymetova, M.U.Ayupova, D.A.Gordienko, Q.Q.Mamedov, L.R.Mo'minova, P.M.Po'latova, V.S.Raxmonova, M.I.Soatov, R.Shomahmudova va boshqalarning jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning nuqsonlarini aniqlash, to'g'rilash va bartaraf etishning nazariy va amaliy masalalariga bag'ishlangan qo'llanma, dastur, ma'ruza matnlari, uslubiy tavsiya va maqolalari e'lon qilingan.

Mazkur tadqiqotda maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim jarayonlarini o'rganish uchun bir nechta ilmiy metodlardan foydalanilgan. Tadqiqot metodlari quyidagilardan iborat:

1. **Adabiyotlar tahlili.** Tadqiqotning nazariy asosini tashkil etadi. Ushbu metod yordamida maxsus pedagogika, inklyuziv ta'lim, korreksion-pedagogik yordam va alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bolalarga oid mavjud ilmiy manbalar o'rganildi. Shu orqali mavjud nazariy tushunchalar, ilg'or pedagogik texnologiyalar va amaliy tajribalar tahlil qilinib, tadqiqotning metodologik va nazariy asoslari shakllantirildi. adabiyotlar tahlili,

shuningdek, tadqiqotning ilmiy kontekstini aniqlash va ilgari amalga oshirilgan tadqiqotlarni tizimli tarzda taqqoslash imkonini beradi.

2. **Kuzatuv** metodidan foydalangan holda, tadqiqotda alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bolalarning individual rivojlanish jarayonlari o'rganildi. Kuzatuv orqali bolalarning o'quv va tarbiyaviy faoliyatdagi xatti-harakatlari, ijtimoiy munosabatlari, hissiy holati va ijodiy qobiliyatlari baholandi. Shu metod yordamida bolalarning real vaziyatdagi xatti-harakatlari va pedagogik jarayonlarga reaksiyalari qayd etilib, korreksion-pedagogik chora-tadbirlarni samaradorligini aniqlash imkoniyati yaratildi.

3. **Intervyu va so'rovnoma.** Tadqiqotda pedagoglar, ota-onalar va defektologlardan ma'lumot to'plash uchun intervyu va so'rovnoma metodlari qo'llanildi. Bu metodlar yordamida bolalarning rivojlanishi, individual ehtiyojlari va inklyuziv ta'lim jarayonidagi muammolar haqida to'liq ma'lumotlar yig'ildi. Intervyu metodida tadqiqotchi suhbat jarayonida qo'shimcha savollar berib, muayyan vaziyatlarni chuqurroq o'rganadi, so'rovnoma orqali esa ko'p miqdordagi malumotlarni tizimli shaklda yig'ish mumkin bo'ladi.

4. **Korreksion-pedagogik mashqlar** bolalarning nutq, xotira, hissiy barqarorlik va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu metod orqali bolalar maxsus mashg'ulotlar davomida turli pedagogik vazifalarni bajaradilar, o'z qobiliyatlarini sinab ko'radilar va kamchiliklarini tuzatish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Mashqlar individual va guruh bo'lib olib borilishi mumkin, bu esa bolalarning o'zaro munosabat va ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi.

5. **Eksperimental metod** tadqiqotda yangi pedagogik texnologiyalarni inklyuziv ta'lim muhitida sinashga imkon beradi. Bu metod orqali pedagogik jarayonning samaradorligi, bolalarning bilim va ko'nikmalarini o'zlashtirish darajasi hamda korreksion yordamning ta'siri baholandi. Eksperiment nazorat va tajriba guruhlari orqali amalga oshiriladi, bu esa tadqiqot natijalarini ishonchli va ilmiy asoslangan qiladi.

6. **Maxsus usullar** tadqiqot doirasida quyidagi maxsus pedagogik metodlardan foydalangan:

- **Surdopedagogika** – eshitish qobiliyatida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlash, imo-ishora, daktil nutq va maxsus kommunikatsion texnologiyalar orqali rivojlantirish.
- **Oligofrenopedagogika** – aqli zaif bolalar bilan korreksion ta'lim va tarbiya ishlari.
- **Tiflopedagogika** – ko'rish qobiliyati cheklangan bolalarning o'qitilishi va ijtimoiy moslashuvi.
- **Logopediya** – nutq rivojlanishida qiyinchiliklar bo'lgan bolalarga nutqni shakllantirish va to'g'rilash bo'yicha amaliy mashg'ulotlar.

Ushbu maxsus metodlar alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bolalar bilan ishlashda individual yondashuvni ta'minlaydi va korreksion-pedagogik ishlarning samaradorligini oshiradi.

Tadqiqot natijalari : Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki:

1. Bolalarning individual rivojlanishidagi nuqsonlarning turlicha tabiati Bolalarning rivojlanishidagi nuqsonlar turlicha darajada kuzatiladi. Ba'zi bolalarda nuqsonlar dastlabki korreksion chora-tadbirlar orqali to'liq bartaraf etilishi mumkin. Masalan, nutqdagi og'ir xatoliklar yoki ba'zi kognitiv qobiliyatlar etishmovchiligi erta va tizimli pedagogik yordam orqali sezilarli darajada tuzatiladi. Shu bilan birga, markaziy nerv tizimi organlaridagi organik nuqsonlar (masalan, aqli zaiflik) to'liq bartaraf etilmasa ham, ularni kamaytirish va sezilmaydigan darajagacha kompensatsiya qilish mumkin.

2. Erta diagnostika va maxsus pedagogik yordamning ahamiyati Erta diagnostika va maxsus pedagogik yordam bolalarning nafaqat akademik, balki ijtimoiy rivojlanishiga ham sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Erta aniqlash bolalarning qobiliyatlarini o'z vaqtida rivojlantirish va ularning ta'lim jarayoniga faol jalb etilishiga imkon beradi. Shu bilan birga, korreksion pedagogik mashg'ulotlar bolalarning o'z-o'zini boshqarish, hissiy barqarorlik va ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi.

3. Inklyuziv muhit va ota-onalar bilan hamkorlikning rolini oshirish Inklyuziv muhitda individual yondashuv tadqiqot natijalarida muvaffaqiyat omili sifatida namoyon bo'ldi. Bolalarning qobiliyatlari va ehtiyojlariga moslashgan shaxsiy yondashuv ularning o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Shu bilan birga, ota-onalar bilan samarali hamkorlik bolalarning o'qish jarayonida qo'llab-quvvatlashni ta'minlab, pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ota-onalar ishtirokida amalga oshirilgan korreksion mashg'ulotlar va maslahatlar bolalarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilaydi.

4. Pedagogik mashqlar orqali ko'nikmalarni rivojlantirish Korreksion-pedagogik mashg'ulotlar bolalarning nutq rivojlanishi, hissiy barqarorlik, diqqatni jamlash va ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, bu mashg'ulotlar bolalarning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi, guruhda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va ularni real hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi. Nutq mashqlari bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini oshirsa, hissiy barqarorlik mashqlari stress va asabiylashishga nisbatan chidamliligini kuchaytiradi.

5. Kengaytirilgan pedagogik yondashuvlar samarasi Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maxsus pedagogika amaliyotida metodlarning kompleks qo'llanilishi eng samarali natijani beradi. Masalan, erta diagnostika, individual yondashuv, ota-onalar bilan hamkorlik va maxsus pedagogik mashqlar birgalikda qo'llanganda bolalarning akademik va ijtimoiy rivojlanish ko'rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilanadi. Shu bilan birga, inklyuziv ta'lim muhitida bolalarning o'zaro muloqoti va ijtimoiy moslashuvi mustahkamlanadi, ularning mustaqil faoliyati va hayotga tayyorgarligi oshadi.

6. Natijalarni umumlashtirish Umuman olganda, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, maxsus pedagogika yondashuvlari va inklyuziv ta'lim tamoyillari bolalarning rivojlanishidagi

nuqsonlarni kamaytirish, ularning ijtimoiy faolligi va ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatini oshirishda samarali vosita hisoblanadi. Erta diagnostika, individual yondashuv va pedagogik mashg'ulotlarning uyg'unligi bolalarning shaxsiy va akademik rivojlanishini ta'minlaydi, ularni jamiyatga moslashuvchan va faol fuqarolar sifatida tarbiyalashga imkon beradi.

Muhokama. Maxsus pedagogika nafaqat ta'lim berish, balki bolaning shaxsiy rivoji, ijtimoiy faolligi va mustaqil hayotga tayyorgarligini ta'minlashga qaratilgan kompleks tizim sifatida namoyon bo'ladi. Zamonaviy maxsus ta'lim amaliyotida erta diagnostika muammosi ko'p hollarda bolalardagi rivojlanish nuqsonlari kech aniqlanishi natijasida korreksion ishlar samaradorligini pasaytiradi. Malakali defektolog, surdopedagog, tiflopedagog va logoped mutaxassislarning yetishmasligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, metodik ta'minotning kamligi, zamonaviy, milliy va madaniy muhitga mos o'quv-metodik qo'llanmalar yetarli darajada emasligi, inklyuziv muhitda moslashuv qiyinchiliklari, umumiy o'rta ta'lim maktablarida maxsus ehtiyojli bolalar uchun zarur shart-sharoitlarning to'liq yaratilmaganligi, ota-onalar bilan hamkorlikning sustligi, ayrim hollarda ota-onalarning pedagogik bilim va mas'uliyati yetarli emasligi kuzatiladi. Keltirilgan muammolarni bartaraf etish uchun erta diagnostika tizimini takomillashtirish va tibbiy-pedagogik komissiyalar faoliyatini kuchaytirish zarur. Maxsus pedagogika sohasida kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish, milliy tajriba va xalqaro yutuqlarga asoslangan o'quv-metodik materiallar yaratish, inklyuziv ta'lim muassasalarida arxitekturaviy va pedagogik moslashuvni ta'minlash, ota-onalar uchun pedagogik maslahat va treninglar tashkil etish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va raqamli resurslardan faol foydalanish muhim ahamiyatga ega. Bunday yechimlar maxsus pedagogikaning samaradorligini oshirishga va bolalarning ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Bola rivojlanishidagi nuqsonlar har xil bo'ladi, ularning ba'zilar batamom bartaraf etiladi, ba'zilar bir qadar tuzatiladi, korreksiyalanadi, bilinmaydigan holga keltiriladi, boshqalari esa kompensatsiyalanadi. Masalan, bola nutqida og'ir nuqson bo'lsa, ilk yoshda to'g'ri tashkil etilgan logopedik chora-tadbirlar ta'sirida uni to'liq bartaraf etish mumkin. Boladagi nuqson markaziy nerv sistemasidagi organik kamchiliklar natijasida paydo bo'lgan bo'lsa (masalan, aqli zaiflik shunday nuqson jumlasiga kiradi), uni to'liq bartaraf etib bo'lmasa ham, biroq kamaytirish, ko'zga ko'rinmaydigan, sezilmaydigan darajagacha tuzatish mumkin. Maxsus pedagogika amaliyotida yana shunday toifadagi alohida yordamga muhtoj bolalar kuzatiladiki, ularga nuqsonni tuzatib ham, korreksiyalab ham bo'lmaydi, masalan, tug'ma ko'rlik yoki karlikning ayrim turlari shular jumlasidandir. Bunda, ko'rish analizatorining vazifasini sezgi organlariga, eshitish analizatorining vazifasini esa ko'rish analizatoriga yuklash, ya'ni kompensatsiyalash, o'rnini bosish mumkin. Ko'rish qobiliyati zaif bolalar sezgi organlariga tayangan holda barmoqlari bilan

Brayl shriftidan foydalanadilar. Bunda, harf olti nuqta kombinatsiyasi bilan belgilanadi. Eshitish qobiliyatida muammosi bo'lgan bolalar esa imo-ishora, daktil nutqdan, barmoqlar harakati bilan anglatiladigan nutqdan foydalanishlari mumkin.

Ta'lim jarayonida o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalar shakllanib boradi. Pedagogikadan ma'lumki, bilim deganda insoniyat tomonidan egallangan obyektiv, muayyan tushunchalar, fikr yuritish, qonun va qoidalar tushuniladi. Ta'lim orqali berilayotgan bilimlar ilmiy xarakter kasb etgan bo'lishi shart. O'quvchilar ongida to'g'ri bilimlarni shakllantirish uchun ta'limda xususiydan umumiyga o'tish tamoyili asosida ish yuritiladi. Bilim bilan malaka uzviy bog'liqdir. Bolalar ma'lum bilimlar asosida misol, masala yechadilar, grammatik tahlil qiladilar. Ta'lim tamoyillari o'qitishning mohiyatini, ta'limning barcha tomonlari ya'ni mazmuni, uslublari, tashkiliy shakllarini belgilab beruvchi dastlabki omildir. Pedagogikada ta'lim tamoyillari tarbiya bilan uzviy dialektik bog'liqlikda bo'lib, o'quvchilarning o'quv faoliyatlari xususiyatlarini psixologik-pedagogik ma'lumotlarga asoslanib hisobga oladi. *Maxsus maktablarda ta'lim tamoyillarining qo'llanish xususiyatlari mavjud bo'lib, ular quyidagilar:*

Tarbiyalovchi ta'lim tamoyili – ta'lim tarbiyalovchi xarakterda bo'lishi kerak. Didaktikaning birinchi talabi shundan iborat. Bu tamoyil didaktik tamoyillarning butun sistemasini birlashtiradi va ularni yordamchi maktabning asosiy vazifasi – aqli zaif bolalarni atroflicha tarbiyalashning muayyan yo'lini amalga oshirishga yo'naltiradi. Boshqacha aytganda, bu tamoyil maktablarda butun ta'limning g'oyaviy yo'nalishini belgilaydi;

O'qitishda bilimlarni puxta o'lashtirish tamoyili – ta'lim berish bilim, ko'nikma va malakalarning mustahkam o'zlashtirilishini ta'minlashi kerak. Bu didaktik tamoyilning mohiyati shundan iboratki, o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar xotirada saqlanishi lozim. Bu esa istalgan bir paytda xotirada saqlangan bilimlardan zarur ma'lumotlar olish va ularni o'zlarining o'quv va mehnat faoliyatida qo'llash imkoniyatini beradi;

O'qitishda mustaqillik tamoyili – bilim va malakalarni ongli o'zlashtirish o'zidan ma'lum darajada mustaqillik va faollikni talab qiladi. Shunga qaramay, aqli zaif o'quvchilar ko'pincha yuqori sinflarda ham hatto sodda savollarning yechimini to'g'ri tanlashda qiynaladilar;

O'qitishda tushunarlilik tamoyili – bu tamoyilning mohiyati ta'limning mazmuni, hajmi hamda usullari bolalarning yoshi va aqliy rivojlanishiga, ularning bilim saviyasiga to'g'ri kelishidan iborat;

O'qitishda onglilik va faollik tamoyili – bu didaktikaning juda muhim tamoyili hisoblanadi. Bu tamoyilning mohiyati ta'lim o'quv materialini o'quvchilarning to'liq tushunishlarini ta'minlashi, o'quvchilarda o'qishga nisbatan ongli munosabatni

tarbiyalashi kerak, fikrlashga ijod va mustaqillikni hamda o'zlashtirilgan bilim, malakalarni amaliy faoliyatda faol ishlatish ko'nikmasini rivojlantirishdan iborat;

Frontal ishga differentsiyalashgan va individual yondashishni birga qo'shib olib borish tamoyili – yordamchi maktabda o'quv materialining tushunarligi o'quvchilarning individual imkoniyatlari bilan ham belgilanadi. Yordamchi maktab o'qituvchisiga ma'lumki, bolaning debilligi (yordamchi maktab bolalar tarkibining asosiy qismi) bola o'quv imkoniyatlarining ko'rsatkichi hisoblanmaydi. Bu holda ham u ozmi yoki ko'pmi orqada qolishi mumkin. Bu hol hissiy-irodaviy sohaning turli kamchiliklari, jismoniy yetishmovchiliklar va hokazolar bilan bog'liq bo'lishi mumkin;

Ilmiylik, tizimlilik va izchillik tamoyillari – didaktikada bu tamoyilning mohiyati maktabda o'quvchilarga beriladigan hamma bilimlar zamonaviy fan rivojiga muvofiq ravishda, muayyan tizimda va izchillikda har bir fan ichida va imkoni boricha ayrim fanlar o'rtasida o'zaro bog'lanish saqlangan holda aniqlanadi;

O'qitishda ko'rgazmalilik tamoyili – ta'limda ko'rgazmalilik tamoyilidan to'g'ri foydalanish bilim va malakalarni mustahkam va ongli o'zlashtirish shartlaridan hisoblanadi. Yordamchi maktablarning asosiy vazifalaridan biri borliqni bilishning birinchi pog'onasi bo'lgan bolalar sezgi tajribalarini vujudga keltirishdir. Ko'rgazmalilik tamoyili o'qitishni faollashtirishga ham muhim ta'sir ko'rsatadi. Ko'rgazmalilik tamoyiliga Beruniy fikri bilan yakun yasasak: "Ko'rgan narsalarni tasavvur qilishga odatlangach, sekin-asta fikrlashga o'tish osonlashadi".

Hozirgi kunda, maxsus maktablarda dars 2 xil yo'nalishda: *an'anaviy, interfaol* tarzda olib boriladi. An'anaviy dars olib borish bu shu kungacha o'tiladigan dars jarayonlari kabi olib boriladi. Interaktiv, ya'ni interfaol yo'nalish yangi pedagogik texnologiyaga asosan olib boriladi. Bunda, darsda o'qituvchi emas, o'quvchilar faol, amaliy ishtirok etadilar. Yordamchi maktabda o'quvchilarga beriladigan fanlar asosidagi bilimlar, u ulaming e'tiqodlariga aylanishi o'ta muhimdir. Yordamchi maktab o'quvchilarining aqliy qobiliyatlarini korreksion rivojlantirish davr talabidir. Yordamchi maktab o'quvchilari barcha fanlardan olgan nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llay olish, faoliyatlarini faollashtirish va ko'nikma, malaka hosil qilish lozimdir. Ular o'zlarining ko'rgan-kechirganlarini sabab-oqibat qonuniyatlarini anglab yetish va hayotga tatbiq qila olishi o'ta muhim. Yordamchi maktabda o'quvchilarga individual yondashish shu boisdan ham ta'lim jarayonining muhim talabidir. Yordamchi maktabda o'qitishdagi individual yondashish faqat mashq ishlarida emas, balki o'quv jarayonining hamma bosqichlarida: yangi materialni o'tishda, mustahkamlashda va takrorlashlarda ham, uy vazifasini tuzishda va darsdan tashqari qo'shimcha mashg'ulotlarda ham amalga oshirilishi zarur. Hozirgi davrda ta'lim-tarbiya jarayonlarida pedagogik texnologiyani qo'llash bilan uzviy bog'lab olib borish, tanqidiy fikrlovchi shaxsni tarbiyalashdek muhim vazifani kutmoqda. Hozirgi kun amaliyotiga tatbiq etilayotgan yangi o'qitish tizimini qat'iyon ilmiy asoslangan

maxsus pedagogika tizimiga aylantirish davr talabidir, zero ijtimoiy tajriba elementlari - bilim, ko'nikma va malaka ijodiy faoliyat tajribalari - maxsus maktab pedagogika tizimi doirasida, milliy urf-odatlar, milliy qadriyatlarni qo'llagan holda korreksion pedagogik ish mazmunini takomillashtirish maxsus maktab oligofrenopedagoglari oldida turgan dolzarb, asosiy vazifadir. Yordamchi maktabda ta'lim jarayonida ta'lim mazmunining yangi loyihasini, ilg'or pedagogik texnologiyalarni qo'llash zarurati vujudga keldi.

Maxsus pedagogika fanining dolzarb muammolarini hal etish kompleks yondashuvni talab etadi. Bunda, erta aniqlash, malakali kadrlar tayyorlash, inklyuziv ta'limni rivojlantirish, ota-onalar bilan hamkorlik va jamiyatning ijobiy munosabatini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu chora-tadbirlar maxsus ehtiyojli bolalarning ta'lim-tarbiyasi va ijtimoiy hayotdagi muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, maxsus pedagogika jamiyatning insonparvarlik siyosatini amalga oshirishda muhim o'rin tutadi. Mavjud muammolarni ilmiy asosda hal etish, zamonaviy yechimlarni joriy qilish orqali alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning to'laqonli rivojlanishiga erishish mumkin. Ushbu masalalarni muhokama qilish maxsus pedagogikaning kelgusi taraqqiyoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mamedov Q.Q., Soatov M.I., Po'latov P.M. *Oligofrenopedagogika asoslari*. T.: 2010.
2. Mo'minova L.R., Ayupova M.A. *Logopediya qo'llanmasi*. T.: 2012.
3. Aymetova S.A., Ayupova M.U. *Maxsus pedagogik diagnostika*. T.: 2015.
4. Gordienko D.A. *Korreksion pedagogik ish usullari*. T.: 2014.
5. UNESCO. *Inclusive Education Guidelines*. Paris: 2018.
6. Smith P., Tyler N. *Effective Inclusive Teaching*. London: 2019.
7. Hallahan D., Kauffman J. *Exceptional Learners: Introduction to Special Education*. Boston: 2020.
8. Tomlinson C.A. *Differentiated Instruction in the Inclusive Classroom*. Alexandria: 2017.
9. Florian L., Black-Hawkins K. *Learning to Teach in Inclusive Classrooms*. London: 2011.
10. Guralnick M.J. *Early Intervention for Children with Developmental Disabilities*. Baltimore: 2018.